

NEJDŮLEŽITĚJŠÍ JE KONFLIKTŮM PŘEDCHÁZET, ŘÍKÁ MAMINKA CHLAPCE S ASPERGEROVÝM SYNDROMEM

ilustrační foto

Adam navštěvuje devátou třídu základní školy v Liberci. Má asistentku pedagoga, se kterou tráví celou dobu vyučování včetně přestávek i obědové pauzy. Asistentka pozná, kdy je unavený a hrozí, že by mohl začít reagovat podrážděně na své okolí. Adam má totiž Aspergerův syndrom, který mu kromě nadání na jazyky a přírodovědné předměty přináší i řadu komplikací při fungování v kolektivu.

Když Adam nastupoval do první třídy, uměl už číst a napřed před ostatními dětmi byl i v dalších oblastech, jak tehdy potvrdilo vyšetření v pedagogicko-psychologické poradně. „Jeho přijetí ve škole, která pro nás není spádová, jsem vyjednala předem. Byla jsem ujištěna, že tam s dětmi, které potřebují speciální podporu, umí pracovat. Adam má problémy s komunikací a nechápe některé sociální vztahy. Vyžaduje spravedlnost, ale takovou, jak ji vnímá on. Pokud se mu jí nedostane, začne nadávat, křičet a být agresivní,” popisuje projevy Adamova nestandardního chování jeho maminka. Ty jsou spojené s poruchou autistického spektra, která mu byla diagnostikována

na přelomu třetí a čtvrté třídy. „Adam je lehce unavitelný a pak už je ke konfliktům jen malý krok. Občas potřebuje odejít ze třídy a být v klidu,” dodává. Takový režim byl ale Adamovi umožněn teprve nedávno a předcházela mu série nepříjemných konfliktů, které vedly až k tomu, že byl chlapec nucen nastoupit na několik měsíců do domácího vzdělávání.

Na tělocvik a hudebku už nechod'

Začalo to tím, že Adama ve třetí třídě vyloučili ze školní družiny. „Tehdy jsem to neřešila. Odpoledne už býval hodně unavený. Pak ale ve čtvrté třídě přišel návrh, aby chodil do školy pouze na čtyři hodiny denně,” popisuje další omezení ze strany školy maminka. Asistentku pedagoga měl Adam sice od první třídy, ale ne na celou dobu vyučování, jak potřeboval. Její financování totiž před novelou školského zákona v roce 2016 záviselo na tom, zda rodina nebo škola zajistí sponzory nebo sežene peníze z grantů.

Vzhledem k tomu, že byl Adam ve škole vystavován situacím, které nezvládal,

zhoršovaly se postupně jeho vztahy s dětmi i jeho reakce na stresové situace. „Často to byly takové drobnosti,” vzpomíná maminka na jeden z konfliktů, které se ve škole odehrály: „Ve druhé třídě měli na tělocvik praktikantky a ty připravily aktivitu, při které k sobě svázaly dvě děti za ruce a ty pak takhle měly hrát na honěnou. Adam je neohrabaný a srazil se při hře hlavou ještě s jednou holčičkou. Oba měli bouli a holčička byla na vyšetření v nemocnici, jestli nemá otřes mozku. Když přišel druhý den do školy, všichni ho obviňovali, že se to stalo kvůli němu,” popisuje Adamova maminka příčiny, které vedly k tomu, že se Adamovo chování čím dál více vyhrcovalo. Ředitelka školy komplikovanou situaci vyřešila návrhem, aby chlapec nenavštěvoval tělocvik, výtvarnou a hudební výchovu. S tím Adamovi rodiče nesouhlasili, což vedlo k postupnému zhoršování vztahů i chlapcovy pozice ve škole.

Třídní učitelka nedostala podporu od vedení

Třídní učitelka na prvním stupni se podle slov maminky snažila přičinám chování syna porozumět a pochopit ho. I ona ale bez další podpory od vedení přestala mít sílu věnovat se během výuky Adamovi v plné třídě dětí individuálně. S tehdejší asistentkou pedagoga si podle maminky navíc Adam příliš nesešel.

Vedle toho se stupňovala nespokojenost rodičů ostatních dětí. Nevěděly, jak se mají k Adamovi chovat, jedna ze spolužaček se ho dokonce bála. „Navrhovala jsem, aby do školy přišel na návštěvu terapeut, kterého jsme s Adamem navštěvovali. Umí pracovat

s kolektivem dětí, pracuje běžně i s rodiči, ale škola to odmítla,” vykresluje narůstající tlak ve škole maminka a listuje v objemném pořadači, kde schraňuje všechny dokumenty a dopisy mapující několik let trvající snahu školy zbavit se náročného žáka.

Rodiče na pranýři

Místo toho, aby ve škole hledali podporu, kterou můžou Adamovi nabídnout, snažili se ho dostat pryč. Na jaře 2018 využila ředitelka nespokojenosti rodičů a pozvala je všechny do školy, aby svoje výtky řekli na společné schůzce Adamovým rodičům. „Vybídla je, aby výhrady proti synovu chování sepsali formou dopisů, které později využila během soudního procesu proti nám,” komentuje maminka postup ředitelky školy. Pod vlivem okolností byla rodina nakonec přinucena vzít Adama do domácího vzdělávání.

Ředitelka školy současně rodičům doporučila umístit Adama do dětského domova v Horním Maršově. „Konzultovala jsem to přímo s ředitelem domova a ten mi řekl, že tam bývají umísťováni děti v důsledku zanedbání péče, které mají leckdy problémy se zákonem nebo drogami,” popisuje Adamova maminka rozhovor, během kterého chtěla zjistit, zda by umístění nemohlo být alespoň přechodným řešením. Čelit dlouhodobému tlaku ze strany školy bylo totiž pro rodinu vyčerpávající. Rodiče Adama umístit do dětského domova nechtěli, stejně tak neviděli řešení ani v přestupu do speciální školy pro děti s tělesným postižením nebo speciální školy pro zrakově a sluchově postižené, jak jim navrhovala úřednice Libereckého kraje.

Tři úrovně pozitivní podpory chování ve škole zaměřené na naplňování potřeb

Podle metodického doporučení České školní inspekce pro přístup k náročnému chování žáků, které vzniklo ve spolupráci řady odborníků na tuto problematiku, je důležité, aby škola byla prostředím, „které dítěti dává jistotu, je strukturované a předvídatelné, nabízí přijetí, uznání a úctu ze strany spolužáků i vyučujících.“ Pokud některou z těchto potřeb škola není schopná naplnit, „způsobuje stres, který může vyvolat náročné chování i u dětí, jejichž základní potřeby v rodinném prostředí naplňovány jsou.“ Radě problematických situací tak podle odborníků lze předcházet systémovým přístupem, který reflektuje naplňování potřeb všech, dětí i pedagogů. Osvědčuje se, pokud škola k řešení náročného chování přistupuje systémově a realizuje podporu ve třech úrovních podle aktuálních potřeb dítěte: preventivní, zvýšené a intenzivní úrovně podpory.

O jednotlivých stupních podpory si můžete více přečíst [zde](#).

Pochybila škola, SPC i soud

Zatímco byl Adam v domácím vzdělávání, podala ředitelka školy v květnu 2018 podnět na umístění dítěte do ústavní péče a celá situace se dostala k okresnímu soudu. První jednání proběhlo před prázdninami, druhé v srpnu před začátkem školního roku. „V době, kdy probíhal soud, vydalo speciálně pedagogické centrum Doporučení na následující období, ve kterém Adam neměl přiznaného ani asistenta, ani jiné podpůrné opatření. Škola se proti tomu neodvolala, přestože věděli, že syn asistenta potřebuje,” vzpomíná maminka. Blížil se začátek nového školního roku a přitom nebylo jasné, co bude s Adamem dál. „Nechtěla jsem syna do školy dát, ale zároveň jsem věděla, že nemůže zůstat jen tak doma. Tak jsem ho nakonec první školní den přivedla. Byl ve škole přesně tři dny, když nám od soudu přišlo předběžné opatření o zákazu navštěvovat školu a umístění do diagnostického ústavu,” popisuje začátek Adamovy šesté třídy maminka.

Okresní soud návrh ředitelky školy na umístění Adama do střediska výchovné péče podpořil a nařídil rodičům vzít ho do domácího vzdělávání. Své rozhodnutí odůvodnil tím, že škola není schopna zajistit Adamovi dostatečnou podporu pro

to, aby se v ní mohl vzdělávat, a zakázal mu vstup do školy. Rodiče se proti tomuto rozhodnutí odvolali a krajský soud ho o tři měsíce později zrušil. V důsledku zdravotních problémů a nedostatečných podpůrných opatření nastoupil Adam zpátky do školy, ale až na jaře 2019. V domácím vzdělávání tak strávil nedobrovolně téměř rok.

Mezitím se do celého případu vložil také tehdejší Národní ústav pro vzdělávání, který po stížnostech, které na postup školy a speciálně pedagogického centra podali rodiče, stanovil, že je třeba Adamovi přiznat podpůrná opatření ve formě asistenta pedagoga a individuálního učitele, který se mu bude věnovat jedenáct hodin týdně. Rodiče podali stížnost také na postup Libereckého inspektorátu České školní inspekce u ústředí ČŠI, které vyhodnotilo chování školy i speciálně pedagogického centra jako chybné.

Už žádné další konflikty

Pro Aspergerův syndrom je typické výrazné narušení v oblasti sociální interakce, sociálně emočního porozumění, komunikace a představitosti. Kognitivní a intelektové schopnosti jím ale narušeny nejsou a pro děti s „Aspergerem“ proto není žádoucí, aby

byly vyčleňovány z běžného vzdělávacího proudu. Obvykle pomůže k jejich úspěšnému začlenění úprava podmínek pro vzdělávání, porozumění a snaha předcházet konfliktům, které mohou být způsobeny přecitlivělostí dítěte, jeho úzkostmi nebo neschopností reagovat stejně pružně na změny jako jeho vrstevníci.

Potvrzuje to i případ Adama: „S novou paní asistentkou si dobře sedli, pozná, když už je unavený. Mají možnost odejít spolu ze třídy do malého kabinetu, kde si Adam může odpočinout od běžného ruchu. Je to zkušená paní, která se mu snaží vyjít vstříc a pomáhá mu v komunikaci s ostatními dětmi. Díky asistentce, individuální učitelce a také zástupci ředitelky školy, který je ochotný Adamovi vysvětlit situace, jež u něj jinak

vyvolávají podrážděné reakce, to celé funguje. Od té doby to Adam ve škole zase zvládá, dokonce pozvali na návštěvu i jeho terapeuta,“ popisuje proměnu maminka.

„Vždycky jsem se ptala odborníků, co mám dělat, když u Adama dojde k afektu, a oni mi říkali, že k tomu prostě nesmí dojít, že je třeba tomu předcházet. Říkala jsem si „to je tedy rada nad zlato“, ale ona je to pravda,“ komentuje Adamovu školní dráhu maminka. „Myslím, že kdyby se s Adamem od první třídy zacházelo tak, jak potřebuje, byl by dnes jeho vývoj někde jinde,“ uzavírá maminka a dodává, že aktuálně řeší přihlášky na střední školy. Adam by rád dál pokračoval třeba na Obchodní akademii, ještě víc by ho lákalo věnovat se veterinářství na Střední škole hospodářské a lesnické ve Frýdlantu.

Co není v podpoře žáků s náročným chováním efektivní?

- **Trestání dítěte za nevhodné chování**, aniž by mu byla poskytnuta podpora v nalezení vhodnějšího chování, kterého je aktuálně schopen.
- **Domluva pedagogických pracovníků mezi sebou**, popř. s rodiči na opatřeních uplatňovaných směrem k žákovi, **aniž by do diskuse o jejich aplikaci bylo přiměřeným způsobem vtaženo samotné dítě**. Dítě se pak s navrženou intervencí neztotožňuje, může se cítit ohrožené spojenectvím učitelů, popř. učitelů a rodičů, navržená opatření může záměrně sabotovat.
- **Obviňování rodiny (i skryté) z chování dítěte**. V případě, kdy náročné chování dítěte ve škole pramení v jeho rodinném prostředí, obviňování rodiny z problémů, které škola v souvislosti s chováním dítěte řeší, nepomáhá, ale naopak brání efektivnímu řešení.
- **Předpoklad, že se problémy dítěte manifestují výhradně náročným chováním**. Je třeba mít na paměti, že výrazné projevy v chování, které se explicitně projevují směrem k ostatním dětem nebo pedagogům, poutají pozornost dříve než nekomunikované změny prožívání u klidnějších nebo introvertnějších dětí.

Podrobněji v [Metodickém doporučení – Přístupy k náročnému chování dětí a žáků a možnosti jeho řešení](#)

Pro Spolu, z. s.: Kateřina Lánská, redaktorka magazínu [EDUzín](#) (19. ledna 2022)